

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

TÜRKİYE'DEKİ KAMU VE ÖZEL KATILIM BANKALARININ ETKİNLİK PERFORMANSLARININ ANALİZİ: 2019-2021 DÖNEMİ

ANALYSIS OF THE EFFICIENCY PERFORMANCE OF PUBLIC AND PRIVATE PARTICIPATION BANKS IN TURKEY: 2019-2021 PERIOD

Dr. Öğr. Üyesi Emel ABA ŞENBAYRAM¹

ÖZ

Bu çalışma ile bankacılık sektöründeki payı ve etkinliği her geçen gün artan katılım bankalarının etkinlik performanslarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda üçü özel sermayeli, üçü de kamu sermayeli olan altı katılım bankasının etkinlik skorları 2019-2022 dönemi için hesaplanmıştır. Araştırma için seçilen üç girdi (toplam fonlar, personel gideri, faiz giderleri) ve iki çıktının (kullanılan fonlar, faiz geliri) etkinlik ölçümü Veri Zarflama Analizi (VZA) kullanılarak yapılmıştır. Ölçeğe göre sabit getiri (CRR) varsayımı altında çıktı odaklı VZA yaklaşımının dikkate alındığı araştırmanın bulguları, araştırmaya tabi tutulan bütün bankaların 2019-2022 dönemi ortalama etkinlik değerlerinin %90'nın üzerinde olduğunu göstermektedir. Analiz sonuçları altı katılım bankasının 2019-2022 dönemindeki etkinlik skorlarının yıllar itibarıyla; 2019 yılında dört, 2020 yılında altı, 2021 yılında üç, 2022 yılında ise beş katılım bankasının etkin olduğu şeklindedir. Genel bir ifade ile söz konusu katılım bankalarının tamamının dört dönemde içerisinde en az iki dönem etkin olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, Veri Zarflama Analizi, Etkinlik Performans Ölçümü, Türkiye.

JEL Sınıflandırma Kodları: C45, C53, G17.

ABSTRACT

With the study, it is aimed to evaluate the efficiency performances of participation banks, whose share and efficiency in the banking sector are increasing day by day. For this purpose, the efficiency scores of six acquisition economies, three with private capital and three with public capital, are calculated for 2019-2022 period. Efficiency measurements of three inputs (total funds, personal expense, interest expenses) and two outputs (funds used, interest income) selected for the research are made using Data Envelopment Analysis (DEA). The body, in which the output-oriented DEA approach is handled under the estimation of constant returns to scale (CRR), shows that the average productivity values of the banks as a whole for the period of 2019-2022 are above 90%. The results of the analysis show that the efficiency scores of six participation banks in the period of 2019-2022 are as follows; four participation banks are active in 2019, six in 2020, three in 2021, and five in 2022. In general terms, it shows that all of the mentioned participation banks are active for at least two periods within four periods.

Keywords: Participation Banking, Data Envelopment Analysis, Efficiency Performance Measurement, Türkiye.

JEL Classification Codes: C45, C53, G17.

¹ Haran Üniversitesi, Suluç Meslek Yüksekokulu, Finans, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, emel.aba@harran.edu.tr

EXTENDED SUMMARY

Purpose and Scope:

The aim of the study is to measure and compare the productivity performance values of income banks operating in Turkey. For this purpose, up-to-date data for the 2019-2022 period of six investment economies, three of which are public-owned and three of which are private-capital, are used to provide active services in Turkey. Within the scope of the research, the users of the interest in participation banking around the world were influential in determining the size of the bank to be determined. On the other hand, after 2019, the participation bank approach was effective in determining the general timeframe of the analyses. Due to the Data Envelopment Analysis method, the data belonging to the decision units must be stable. For this reason, the period of 2019-2022 was preferred for the time interval of the analysis.

Design/methodology/approach:

The most important criteria used to evaluate the performance of banks is the concept of efficiency. In today's competitive conditions, it is very important for banks to evaluate their efficiency levels. In the literature, data envelopment analysis is mostly used in studies to determine the efficiency levels of the banking sector. From this point of view, Data Envelopment Analysis (DEA) was used to determine the efficiency levels of participation banks operating in Turkey. In DEA method, there are two different models as input and output based. In the study, output-oriented DEA approach was applied under the assumption of constant returns to scale (CRR). There is no consensus in the literature regarding the determination of the inputs and outputs used in the measurement and evaluation of banks' efficiency levels. Banks operate with a variety of inputs and outputs. For this reason, the inputs and outputs determined within the scope of the study were determined by considering the intermediation and profit approach. The data set used in the study consists of five different performance elements, three inputs and two outputs. Inputs in the analysis consist of total funds, personnel expenses, interest expenses, and outputs consist of funds used and interest income. Since a total of 5 variables, 3 of which are input and 2 are output variables, are taken into account in the analysis, the number of decision units is met. Analyzes DEAP 2.1. It was made with the package program and the data were used from the year-end balance sheet, income statement and other activity reports on the website of the Participation Banks Association of Turkey (www.tkbb.org.tr).

Findings:

As a result of the analyzes carried out to determine the efficiency scores of the six participation banks operating in Turkey in the 2019-2022 period, it has been determined that the efficiency levels of the said banks are generally above 90%. It has been concluded that participation banks have reached the full efficiency level with an efficiency rating of 1,000 in at least two terms in a total of four terms. Kuveyt Türk Participation Bank has been the only bank to achieve full efficiency in all years. While Türkiye Finans Katılım Bankası was efficient in two periods, other banks were found to be efficient in three periods. The point that draws attention in the results of the analysis is that all participation banks are fully effective in 2021 with an efficiency value of 1,000. When the efficiency scores of the banks in the 2019-2022 period are analyzed by years, it has been concluded that four participation banks were effective in 2019, six in 2020, three in 2021 and five in 2022.

Conclusion and Discussion:

Participation banking is important in terms of bringing the funds kept away from the banking sector due to interest and interest-bearing transactions or invested in more valuable mines and real estates to the economy. Increasing competition conditions with the effect of globalization compel societies to make a difference. For this reason, participation banking, which is also expressed as "interest-free banking", is very important for developing countries such as Turkey, where the Muslim population is dense. Participation banking, whose share in the banking sector is increasing every year in Turkey, plays an important role in the entry of foreign capital into the country, which is kept to be evaluated according to the interest-free principle. It is a positive situation for the banking sector that the efficiency scores of the participation banks that were examined and operating in Turkey are above 90%. However, the stable development of this situation under the conditions of global competition requires extra effort. Participation banking in Turkey is likely to become much better with the necessary promotional and incentive initiatives. Because the increase in participation banking transactions in Turkey with the start of operations of public capital participation banks proves the said development.

1. GİRİŞ

Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler neticesinde küresel ekonomideki dinamik yapının hassasiyeti gün geçtikçe artmaktadır. Söz konusu bu durum bankacılık başta olmak üzere tüm ekonomik birimlerin etkinlik ve verimliliklerini doğrudan etkilemektedir. Özellikle 2000 yılı sonrasında yaşanan küresel ekonomik krizler, savaşlar ve salgın hastalıklar ekonomik birimlerin yapısal değişim ve iktisadi gelişmelere hazırlıklı olmaları gerektiğini ortaya koyarken, sektörel etkinliğin önemine her defasında vurgu yapmaktadır. Bankacılık sektörü de finansal kesim ve ekonomi açısından her dönem başrolde yer almaktadır. Özellikle günümüzde yaşanan küresel rekabet ortamı bankacılık sektörünün mali yapısı ve finansal gücünü sürekli sınamaktadır. Dolayısıyla bu durum bankacılık sektörünün etkin ve verimli olma gerçekliğini gözler önüne sererken, ulusal ve uluslararası alanda rekabet üstünlüğü sağlayabilmek adına gerekli alt yapı ve mevzuat değişikliklerini de gerekli kılmaktadır.

Türkiye’de 2005’te yapılan mevzuat değişikliği ile özel finans kuruluşu sıfatından uzaklaşarak BDDK denetimine alınan katılım bankaları, toplumsal değerlerin çağın gereklerine entegre edilmesi ile oluşmuştur. Katılım bankalarının temel amacı faize karşı direnç gösteren ve bu nedenle parasını bankacılık faaliyetlerinden uzak tutan bireylerin atıl fonlarını ekonomiye kazandırarak ülke ekonomisinin gelişmesine katkı sağlamaktır. Bu noktada katılım bankacılığı ülke ekonomisine kaynak sağlama noktasında önemli bir rol üstlenmektedir. Çünkü birikimlerini faizden uzak tutmak isteyen tasarruf sahipleri genellikle değerli madenler ve gayrimenkul gibi üretim dışında bulunan alanları tercih etmektedirler. Bu anlamda katılım bankacılığı ekonomideki bu yığılmayı minimize etme hususunda görev üstlenirken, finansal çeşitliliğe de katkı sağlamaktadır. Dünyada katılım bankacılığına olan ihtiyaç bahsedilen ekonomik sebeplerin dışında sosyal ve dini birçok sebebe dayanmaktadır. Faiz nedeniyle ortaya çıkan sebepsiz zenginleşme ile emek arz edenler arasındaki sosyal adaletsizliğin minimize edilmesi noktasında katılım bankacılığı çözüm olarak görülmektedir. Öte yandan özellikle petrol zengini Körfez ülkelerinin, sahip oldukları fonları faizli işlemlerden uzak tutarken batılı ülkelere kanalize edimesini önlemek için katılım bankacılığı gibi kendi prensiplerine uygun alternatif bir yöntem ihtiyacı duymaktadırlar. Katılım bankacılığı Türkiye’de ilk olarak 1985 yıllarda Albaraka Türk Katılım Bankası’nın faaliyet geçmesi ile başlamıştır. Dünyada modern anlamda kurulan ilk faizsiz bankacılık ise 1972 yılında Kahire’de kurulan Nasser Social Bank’tır.

Dünyada faizsiz bankacılık olarak ifade edilen katılım bankacılığının, her ne kadar daha çok Körfez ve Ortadoğu ülkelerinde faaliyet gösterdiği düşünülse de günümüzde İngiltere başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde de ciddi faaliyet alanına sahiptir. Bugün gelinen noktada pratik ve teorik çalışmalar açısından değerlendirildiğinde Avrupa ülkelerinde her geçen gün faizsiz finans alanındaki çalışmalar artarak devam etmektedir. İngiltere’nin faizsiz bankacılık işlemlerinin en fazla olduğu Avrupa ülkesi olduğu net bir şekilde söylenilebilmektedir. Ülkemizde olduğu gibi İngiltere’de de kurulan ilk faizsiz finans kurumu “Al Baraka International”dır.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği’nin Mayıs 2023 istatistik verilerine göre ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankalarının toplam aktiflerinin 1.366.442 TL, toplanan fonların 1.018.369 TL, kullanılan fonların 706.203 TL ve son olarak özkaynaklarının ise 102.829 TL olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca katılım bankalarının bankacılık sektöründeki toplam aktif payı 2019 yılında %6,3, 2020 yılında %6,9, 2021 yılında %7,45, 2022 yılında %8,13 ve son olarak 2023 Mayıs itibarıyla % 8,34 şeklinde gerçekleşmiştir.

Altı bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde çalışmaya ilişkin giriş yer almaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde katılım bankacılığının Türkiye ve dünyadaki mevcut durumu ile ilgili bilgi aktarımı yapılırken üçüncü bölümde alan yazındaki bankaların VZA yöntemi ile değerlendirildiği çalışmaların özeti yer almaktadır. Çalışmanın dördüncü bölümde metodoloji, beşinci bölümde bulgular ve son bölümde ise sonuç ve değerlendirme yer almaktadır. Çalışma, bankaların etkinlik performanslarının ölçümü noktasında literatürdeki benzer araştırmaların devamını sağlama noktasında katkı sağlamakta ve alan yazındaki benzer çalışmalardan farkı olarak analizlerin 2019 pandemi sonrası dönemi kapsamı noktasında literatüre güncel bulgular kazandırmaktadır. Öte yandan çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kriterlerine uygun olarak hazırlanmış olup etik kurul onayı gerektirmemektedir.

2. KATILIM BANKACILIĞININ TÜRKİYE VE DÜNYADAKİ MEVCUT DURUMU

Katılım bankacılığının ortaya çıkışı “Faizsiz Bankacılık” ve İslami Bankacılık” adı altında dünyada 70’li yıllara dayanırken, Türkiye’de 80’li yılların başlarında gündeme gelmiş ve 2005 yılına kadar “Özel Finans Kurumu” olarak ifade edilen katılım bankacılığı 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nda yapılan değişiklikle “Katılım Bankaları” olarak değiştirilmiştir.

Geleneksel bankalar ve firmaların temel amacı karlarını maksimize edecek şekilde faaliyetlerini yürütmek iken katılım bankaları kar maksimizasyonu saikinden ziyade reel kesimi desteklemeyi amaçlamaktadır. Katılım bankacılığında toplanan fonların reel ekonomide değerlendirilmesi esas oluşturmakta ve katılım bankaları ile fon sahipleri arasında yatırım ortaklığı gerçekleşmektedir. Bu sebeple üstlenilen risk açısından değerlendirildiğinde hem katılım bankaları hem de fon sahipleri için risk olasılığı her zaman mevcut ve otaktır. Geleneksel bankacılıkta ise önceden belirlenen faiz oranı üzerinden tasarruflar toplanmakta ve kredi olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla geleneksel bankacılıkta mudi açısından herhangi bir risk olmazken üstlenilen risk yalnızca bankaya aittir.

Katılım bankacılığı tarafların kar ve zarara katılım sağlaması esasına göre faaliyet gösteren kuruluşlardır. Faizsizlik prensibini temel alan katılım bankacılığı söz konusu prensibe uygun olan her türlü bankacılık işlevini yerine getirebilmektedir. Katılım bankaları, mevduat bankaları ile fonksiyonel olarak benzerlik gösterirken fon toplama ve kullandırma teknikleri açısından bu bankalardan farklılık göstermektedirler. Hem katılım hem de mevduat bankacılığında taraflardan toplanılan tasarruflar kaynak ihtiyacı olan taraflara kullandırılarak tasarruf ve yatırımlar arasındaki aracılık işlevi gerçekleştirilmektedir. Katılım bankaları faizsizlik prensibine dayalı bankacılık faaliyetleri ile yatırım, istihdam, üretim ve ihracatı gibi faaliyet alanlarını desteklemektedir. Diğer bir ifade ile katılım bankaları ana faaliyeti olan fon toplama ve fon kullandırmanın fonksiyonunun yanında faizsizlik prensipleri çerçevesinde, kasa kiralama, kıymetli evrak ve fatura tahsilatı, banka havalesi gibi bankacılık hizmetleri sunarken döviz, menkul kıymet alım-satım gibi birçok işleme de aracılık etmektedir.

Pek çok iktisadi ve sosyal kurum toplum ihtiyaçlarının neticesinde ortaya çıkmaktadır. Katılım bankacılığının da ortaya çıkmasında etkili olan faktörlerin başında toplum ihtiyaçları gelmektedir. İslami hassasiyetlerle yaşamda var olmaya çalışan insanların sahip olduğu fonların ekonomik sisteme kazandırılması ihtiyacı ve kaygısı katılım bankacılığının ortaya çıkışında tek başına etkili olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Katılım bankacılığının ortaya çıkışında etkili olan sebepleri ekonomik, dini ve sosyal olmak üzere üç başlıkta toplamak mümkündür. Katılım bankacılığında temel amaç faizden uzak tutulan fonların İslami kurallar çerçevesinde ekonomiye kazandırılmasıdır. Bu noktada katılım bankacılığının finansal araçların çeşitlenmesine imkân sağlayarak finansal sistemin tamamlayıcı ve geliştirici yönü ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifade ile katılım bankacılığı dini inançları gereği tasarruflarını finansal sisteme dâhil etmek istemeyen kesimin fonlarını ekonomiye kazandırırken, bulunduğu ülkeye faizsiz fonlara ulaşmaya çalışan yatırımcılara da imkân sağlayarak yabancı sermayenin ülkeye çekilmesine katkı sağlamaktadır. Özellikle petrol zengini Körfez ülkelerinin kaynaklarını batılı ülkelere kaymasını önleme istekleri ve geleneksel bankaların uzun vadeli kalkınma projelerini desteklemek istememeleri gibi nedenler diğer ekonomik nedenler arasında sayılabilmektedir. Katılım bankacılığının ortaya çıkışında etkili olan dini nedenlerden en önemlisi İslamiyet'te faizin haram olmasıdır. Bu hassasiyetle bankacılık faaliyetlerinden uzak tutulan veya daha çok gayrimenkul ve değerli taşlara yapılan yatırımların ekonomiye kazandırılarak denge sağlanması gerekmektedir. Bu düşünce ile ortaya çıkan katılım bankacılığını sadece İslam ülkeler değil diğer dinlere mensup ülkelere de benimsemiştir. Bankacılık faaliyetlerinin başlaması ile uzun bir süre faizden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme ve emek arz ederek faaliyet yürüten kesim aleyhine gelişen sosyal adaletsizlik, katılım bankacılığına olan sosyal ihtiyacın göstergesi olmaktadır. Bu noktada katılım bankacılığı faizsizlik prensibini benimseyenler ile ekonomik sistem içerisindeki diğer gelir grupları arasındaki dengesizliğin ve sosyal adaletsizliğin minimize edilmesi noktasında etkili olmaktadır.

İlk olarak Müslüman ülkelerde faaliyet göstermeye başlayan katılım bankacılığı, küreselleşmenin de etkisi ile dünya geneline yayılmış bulunmaktadır. Katılım bankacılığı denildiğinde akıllara ilk olarak Ortadoğu ve Körfez ülkeleri gelmesine rağmen İngiltere başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesi de katılım bankacılığı piyasasında yer almaktadır (Özsoy, 2010, s.79). TKBB'nin 2020 verilerine göre İngiltere'de katılım bankacılığı diğer bir ifade ile faizsizlik prensiplerine göre faaliyet gösteren 5 banka ve yine aynı prensiplerle hizmet veren 20 finans kurumu bulunmaktadır. Dünya genelinde faizsiz bankacılık sektörünün %45,4'ü Körfez Ülkelerine ait durumdadır. Söz konusu bu payın %25,9'luk payı Ortadoğu & Güney Asya ülkelerine aitken %23,5'lik payı Güneydoğu Asya ülkelerine aittir. Faizsiz bankacılık prensiplerine göre elde edilen fonlar hem değeri hem de fon miktarı itibariyle küresel bankacılık sektöründe önemli bir yere sahiptir ve bu gelişme her geçen gün daha da büyümektedir.

Türkiye Bankacılık Sistemi'nde 2023 yılı itibariyle faaliyet gösteren 51 bankanın altısını katılım bankaları oluşturmaktadır. Söz konusu bu bankaların 3'ü kamu sermayeli diğer üçü ise özel sermayeli bankalardır. Kamu sermayeli katılım bankaları Türkiye Emlak Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankası ve Ziraat Katılım Bankası iken özel sermayeli katılım bankaları Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası ve Türkiye Finans Katılım Bankası oluşturmaktadır. Türkiye'de ilk olarak 1985'te yabancı sermaye ile başlayan katılım bankacılığı

2000 yılından sonra ardarda yaşanan küresel ekonomik krizler nedeniyle geleneksel bankacılık sisteminin sorgulanmasına neden olurken atıl fonların sisteme çekilmesi noktasında önem arz etmiş ve faizsiz bankacılık modelinin ülke gündemine alınması kaçınılmaz bir durum olmuştur. Türkiye’de giderek önemi giderek artan katılım bankalarının artış eğilimi banka sayısı, şube sayıları ve aktif çalışan personellerin sayıları ile Tablo 1’ de gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılım Bankalarının Mevcut Durumu (2019-2023)

	2019	2020	2021	2022	2023
Banka Sayısı	6	6	6	6	6
Şube Sayısı	1.176	1.255	1.311	1.378	1.401
Personel Sayısı	16.040	16.849	17.147	17.849	18.637

Kaynak: TKBB’nin ilgili yıllarının Mart ayı verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

İlgili tabloda görüldüğü üzere 2019-2023 yılları arasında Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının sayısı sabit kalırken şube sayısı ve personel sayısında istikrarlı bir artış söz konusudur.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği’nin Mayıs 2023 istatistiki verilerine göre ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankalarının toplam aktiflerinin 1.366.442 TL, toplanan fonların 1.018.369 TL, kullanılan fonların 706.203 TL ve son olarak özkaynaklarının ise 102.829 TL olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca katılım bankalarının bankacılık sektöründeki toplam aktif payı 2019 yılında %6,3, 2020 yılında %6,9, 2021 yılında %7,45, 2022 yılında %8,13 ve son olarak 2023 Mayıs itibarıyla % 8,34 şeklinde gerçekleşmiştir.

TKBB 2020 verilerine göre küresel faizsiz bankacılık aktiflerinde 2013 yılının 4. çeyreği ile 2019 yılının 3. çeyreği arasındaki süreçte yıllık ortalama %7’lik büyüme gerçekleştiği kaydedilmiştir. Küresel faizsiz bankacılık söz konusu büyüme trendinin 2021-2025 yılları arasında da istikrarlı bir şekilde gelişmesi beklenmektedir. 2022 yılı sonu itibarıyla katılım bankacılığı sektör varlıklarında %8,3, krediler ve finansmanda %7,6 ve mevduattaki %10,7’lik artış katılım bankalarının Türk bankacılık sektöründeki payının arttığını göstermektedir. Katılım bankalarındaki güçlü varlık ve kredi büyümesi sayesinde net kârda %26’lık bir artış gözlenmiş ve kârlılık 2022’de yükselmiştir. Küresel İslami banka varlıkları Mart 2023 itibarıyla bir önceki yıla göre %13 büyüyerek geleneksel bankaları geride bırakmıştır (Stubing, 2023). Zaman içerisinde pazar payı istikrarlı bir artış gösteren faizsiz bankacılığı 2022 Aralık ayı sonunda itibarıyla %25,73 iken Mart 2023 sonunda %28,12’ye ulaşmıştır. Öte yandan faizsiz bankacılığın 2022 Aralık ayı sonunda itibarıyla mevduat bazındaki değeri %25,73 iken Mart 2023 sonunda % 28,12’ye yatırım bazındaki değeri ise sırasıyla % 27,02 ve % 28,15 ulaşmıştır (Islamic Banking Wing, 2023, s. 6).

3. LİTERATÜR ÖZETİ

Yapılan literatür taramasında özellikle son on yıl içerisinde bankaların etkinlik düzeylerine yönelik çok sayıda çalışma yapıldığı ve söz konusu çalışmalarda parametrik ve parametrik olmayan farklı analiz tekniklerinin kullanıldığı görülmüştür. Çalışmanın bu bölümünde bankaların etkinlik düzeylerinin tespitinde veri zarflama analizi yönteminin kullanıldığı çalışmalar bir kısmı incelenmiş, özetlenmiş ve kronolojik sıra ile sunulmuştur.

Pasiouras vd. (2007) çalışmalarında Yunanistan’da faaliyet gösteren 16 bankanın 2000-2004 dönemi içerisindeki etkinlik sınırlarının belirlenmesi ve maliyet verimliliğinin ölçülmesi amaçlanmaktadır. VZA ile birlikte Tobit Regresyon analizinin de kullanıldığı analiz sonuçları Yunan bankalarının maliyet etkinliklerinin ortalama %17,7 oranında arttırabileceğini göstermektedir. Öte yandan maliyet etkinsizliğinin nedeninin teknikten olmadığı tahsisat kaynaklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tobit regresyon analizinin sonucunda ise bankaların büyüklüklerinin etkinlik ölçütleri üzerinde anlamlı etkisi olduğunu tespit edilmiştir. Ayrıca ülkedeki hane halklarının tasarruf gelirinin yüksek olan yerleşim yerlerinde faaliyet gösteren bankaların tahsis ve maliyet etkinliğinin daha verimli olduğu sonucunu da elde edilmiştir.

Gishkori ve Ullah (2013) çalışmalarında Pakistan’da İslami ve geleneksel bankacılık alanında faaliyet gösteren toplam 34 bankanın 2007-2011 yılları arasındaki verileri kullanılarak etkinlik ve verimliliklerinin tespiti amaçlanmaktadır. VZA ile birlikte Tobit Regresyon analizinin de kullanıldığı çalışmada araştırma sonucunda 5 bankanın 2007 yılında, 8 bankanın 2008’de, 20 bankanın 2009’da, 27 bankanın 2010’da ve son olarak 23 bankanın da 2011’de teknik etkinliğinin olduğu sonucu elde edilmiştir.

Moualhi (2015) çalışmasında Mena bölgesinde aktif olarak çalışan 33 İslami bankanın etkinlik düzeylerini tespit etmek amacıyla 2006-2012 dönemi için banka verilerini analiz etmiştir. Araştırma kapsamında toplam mevduat ve toplam aktifleri girdi değişkenleri olarak kullanılırken toplam krediler, toplam gelir ve yatırım tutarları ise çıktı değişkenleri olarak dikkate alınmıştır. Çalışmada yapılan analiz sonuçları bankaların %33 verimlilik oranı ile 2008 yılında en düşük seviyelerde olduğu olduğunu göstermektedir.

Wong ve Deng (2016) çalışmalarında 2000-2010 dönemi için Endonezya, Malezya, Filipinler ve Tayland gibi Asya ülkelerinde faaliyet gösteren bankaların etkinlik ve verimlilikleri arasındaki farklılıkların olup olmadığını tespitini amaçlamaktadırlar. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, Malezya bankalarının diğer Asya ülkelerindeki bankalara nazaran daha etkin olduğunu göstermektedir. Yine Malezya'daki büyük ölçekli bankaların maliyet etkinliklerinin daha küçük bankalara göre daha düşük etkinlikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan 2000-2010 döneminde devlet bankalarının etkinliklerinin performanslarını diğer bankalara nazaran önemli ölçüde arttırdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Öztürk vd. (2017) çalışmalarında mevduat bankaları ve katılım bankalarının etkinliklerini karşılaştırmayı amaçlamışlardır. 2009- 2016 dönemine ait banka verilerinin analiz edildiği çalışmada çıktı değişkeni olarak; Kâr/Toplam Aktifler ve Kâr/Özkaynaklar oranları girdi değişkenleri olarak da Likit Aktifler/ Toplam Aktifler, Duran Aktifler/ Toplam Aktifler, Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler, Sermaye Yeterlilik Rasyosu tercih edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda mevduat bankalarının tam etkinlik skorunu yakalayamamalarına rağmen etkinliklerinin her geçen yıl artış gösterdiği görülmüştür. Araştırma kapsamında katılım bankaların etkinliklerinin 2014 yılına kadar artış gösterirken akabindeki yıllarda artış istikrarında değişiklik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çelik vd. (2018) çalışmalarında 2008-2016 yılları arasında Türkiye'de faaliyet yürütmekte olan özel, kamu ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının verimlilik düzeylerini ortaya koymayı amaçlamaktadırlar. Bu amaç doğrultusunda elde edilen veriler değişken ölçeğe göre getiri (BCC) ve sabit ölçeğe göre getiri (CCR) yaklaşımları doğrultusunda değerlendirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda sabit ölçeğe göre getiri yaklaşımı altında Deutsche Bank ve Arap Türk Bankasının etkinliğinin diğer bankalar nazaran daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bozkurt vd. (2019) çalışmalarında 2016-2018 dönemi çeyreklik verilerle özel ve kamu sermayeli katılım bankalarının etkinliğini ölçmeyi amaçlamışlardır. Araştırma kapsamında girdi değişkeni olarak toplanan fonlar ve kar payı giderleri tercih edilirken çıktı değişkeni olarak da kar payı gelirleri ve kullanılan fonlar tercih edilmiştir. Seçili dönem içerisinde CCR ve BCC modellerinin uygulandığı analiz sonuçlarına göre hesaplanan etkinliklerde Al Baraka'nın hiçbir dönemde tam etkin olmadığı ve 2016-2018 dönemi boyunca Türkiye finans ve Kuveyt Türk ve Katılım bankalarının tam etkinliği en fazla yakalayan banka olduğu tespit edilmiştir.

Çarıkçı ve Akbulut (2020) çalışmalarında Türk Bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 24 bankanın etkinlik değerleri ölçülmüştür. Analizin çözümlenmesinde girdiye yönelik CCR modelinin kullanıldığı çalışmada kullanılan çıktı değişkenleri toplam aktifler, faiz giderleri, toplam mevduat ve şube sayısı girdi değişkenleri ise dönem net kârı, faiz gelirleri ve kredilerdir. Genel verimlilik düzeyinin %95,7 olarak tespit edildiği analiz sonucunda özel sermayeli bankalar içerisinde bir tanesinin etkin düzeyde olduğu, katılım bankalarının ise etkinlik düzeyine ulaşamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Eke ve Sevinç (2021) çalışmalarında Türkiye'de faaliyet gösteren kamu ve özel katılım bankalarının etkinliklerinin karşılaştırılmasını yapmak amacıyla 2016-2020 dönemi çeyreklik periyotlarla veriler analize tabi tutulmuştur. Çalışmada personel sayısı, şube sayısı ve net kar girdi değişkeni, toplam aktif ve kullanılan fonlar da çıktı değişkeni olarak değerlendirmeye alınmıştır. Katılım bankacılığı ve işleyişi ile ilgili teorik bilgi aktarımının yapıldığı çalışmanın analiz sonuçları Türkiye'deki özel katılım bankalarının şube sayısı, personel sayısı, net kar, toplam aktif ve kullanılan fonların etkinliğinin kamu katılım bankalarına göre daha ileride olduğunu göstermektedir. Çalışmada Türkiye'de katılım bankacılığının etkinliğinin artırılması noktasında mevzuatta bazı düzenlemelerin yapılması gerekliliği vurgulanmıştır. Türkiye'deki katılım bankacılığının gelişiminde kamu bankalarının faaliyete geçmesinin etkili olduğu belirtilirken, söz konusu gelişimin tanıtıcı faaliyetlerle desteklenmesi gerekliliği ifade edilmiştir.

Güven (2022) çalışmasında Türkiye'de 2014-2019 yılları arasında faaliyet gösteren 14 bankanın etkinlik düzeylerini belirlemek ve söz konusu banka etkinliğinin inovasyonla ilişkisini incelemek amaçlanmıştır. Çalışmada banka etkinliğinin inovasyon değişkenleri tarafından açıklanıp açıklanmadığı analizi için sabit etkiler panel regresyon modeli kullanılmıştır. Araştırma sonuçları bankaların etkinliğini ortaya koyma noktasında

araştırma ve geliştirme temelli inovasyon değişkenlerinin etkili olmadığı ancak banka yaşı ve banka büyüklüğünün belirlenen inovasyon değişkenlerinde etkili oluşturabileceğini göstermektedir.

Çetinbakış ve Bektaş (2023) çalışmalarında kalkınma ve yatırım bankalarının Türkiye'deki etkinlik performanslarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Sekiz kalkınma ve yatırım bankasının 2010-2021 dönemi verileri incelenerek etkinlik skorları belirlenmiştir. Analiz sonuçları bankaların ortalama yıllık teknik etkinlik sonuçlarının incelenen dönemde etkin olmadığını göstermiştir. Yazarlar söz konusu durumun sektör içinde yapısal sorunlardan kaynaklandığını ifade ederken söz konusu kalkınma ve yatırım bankalarının belirlenen periyotta başarısız performans sergilediği belirtmiştir. Öte yandan araştırma kapsamında ilgili bankalar içerisinde Diler Yatırım Bankası'nın tüm yıllarda etkinliği sağlayan tam teknik etkin banka olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada bankaların ilgili dönemlerde başarısız performans sergilemesindeki etkenin ellerindeki kaynakları optimum şekilde kullanamadıklarından kaynaklandığı belirtilmiştir.

4. METODOLOJİ

4.1. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarının etkinlik performans değerlerinin ölçülmesi ve karşılaştırılmasıdır. Bu bağlamda Türkiye'de aktif hizmet sunmakta olan üç adet kamusal sermayeli ve üç adet özel sermayeli olmak üzere 6 katılım bankasının 2019-2022 dönemine ilişkin verileri kullanılmıştır. Analizlerin yapılacağı zaman aralığının belirlenmesinde beş olan katılım banka sayısının 2019 yılı itibarıyla altıya çıkması etkili olmuştur. Diğer bir ifade ile çalışma kapsamında uygulanan Veri Zarflama Analizi yöntemi gereği, karar birimlerine ait verilerin istikrarlı olması gerekliliği çalışmadaki dönem seçimini etkilemiştir. Bankaların etkinlik performans değerlendirmesinde 2019-2022 dönemine ilişkin verilerin kullanılması çalışmanın kısıtını oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına ilişkin yapılan yorum ve öneriler söz konusu dönem baz alınarak yapılmış olup farklı dönem ve parametrelerin kullanılması durumunda halinde farklı sonuçların ortaya çıkması muhtemeldir.

Literatürde bankaların etkinlik düzeylerinin ölçüm ve değerlendirmesinde kullanılan girdi ve çıktılar belirlenmesine ilişkin fikir birliği bulunmamaktadır. Bankalar çeşitli ve çok sayıda girdi ve çıktı ile faaliyet yürütmektedirler. Çalışma kapsamında belirlenen girdi ve çıktılar aracılık ve kar yaklaşımı dikkate alınarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda çalışmada kullanılan veri seti, üç girdi ve iki çıktı olmak üzere toplam beş farklı performans unsurundan oluşmaktadır. Analizde tabi tutulan girdiler toplam fonlar, personel gideri, faiz giderleri, çıktılar ise kullanılan fonlar, faiz gelirinden oluşmaktadır. Analizde 3'ü girdi ve 2'si çıktı değişkeni olmak üzere toplam 5 değişkeni dikkate alındığı için karar birim sayısının en az (Çıktı Sayısı + Girdi Sayısı) + 1 = 6 olması gerekmektedir. Bu noktadan hareketle örneklem bankalar gerekli sayıyı karşılamaktadır.

Analizler DEAP 2.1. paket programı ile yapılmış olup veriler Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nin web sayfasında (www.tkbb.org.tr) yer alan yıl sonu bilanço, gelir tablosu ve diğer faaliyetler raporlarından faydalanılmıştır. Veri seti ve bankalara ait tanımlayıcı bilgiler Tablo 2 ve Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 2. Örneklem Katılım Bankaları

Kodlar	Banka İsimleri	Sermaye Tipi	Ülke
B1	Türkiye Emlak Katılım Bankası		Türkiye
B2	Vakıf Katılım Bankası	Kamusal Sermayeli Katılım Bankası	Türkiye
B3	Ziraat Katılım Bankası		Türkiye
B4	Albaraka Türk Katılım Bankası		Bahreyn
B5	Kuveyt Türk Katılım Bankası	Yabancı Sermayeli Katılım Bankası	Kuveyt
B6	Türkiye Finans Katılım Bankası		Suudi Arabistan

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3. Veri Setine İlişkin Bilgiler

Girdiler	Kodlar
Toplam Fonlar	G1
Personel Gideri	G2
Faiz Giderleri	G3
Çıktılar	Kodlar
Kullanılan Fonlar	Ç1
Faiz Gelirinden	Ç2

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Tablo 2’de örneklem katılım bankalarının sermaye tipi, ait oldukları ülkeler ve analiz kapsamında kendilerini ifade edecek kodlar yer almaktadır. Tablo 2’de görüldüğü üzere Türkiye’de faaliyet gösteren Türkiye Emlak Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankası ve Ziraat Katılım Bankası kamu sermayeli bankalardır. Yabancı sermayeli katılım bankalarından Albaraka Türk Katılım Bankası Bahreyn, Kuveyt Türk Katılım Bankası Kuveyt ve Türkiye Finans Katılım Bankası ise Suudi Arabistan’a aittir.

Tablo 3’de araştırma kapsamında kullanılacak olan veri setine ilişkin bilgiler yer almaktadır. İlgili tabloda görüldüğü üzere analizlerde kullanılacak olan girdi değişkenleri G1, G2, G3 şeklinde kodlanırken çıktı değişkenleri ise Ç1, Ç2 şeklinde kodlanmıştır.

Bankacılık sektöründe etkinlik kavramı, bankaların performanslarını değerlendirmede kullanılan en önemli kriterlerden biridir. Bankalar için etkinlik düzeylerinin değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Öte yandan bankacılık sektörünün etkinlik düzeylerinin tespitine yönelik yapılan çalışmalarda daha çok veri zarflama analizinin yaygın olarak kullanılmaktadır. Veri Zarflama Analizi (VZA) doğrusal programlama tabanlı parametrik olmayan bir yöntemdir. VZA’nın benzer yöntemlerden ayırt edici artı özelliği etkinlik sınırındaki karar birimlerinin, etkin olmayan karar birimlerine referans olarak kullanılabilmesidir. Ayrıca yine bu yöntemle her bir karar biriminin etkin olma ve olmama düzeyi nedeni ile birlikte ortaya konabilmektedir (Özbey ve Akan, 2021, s. 1649).

VZA yönteminin çıktı odaklı modeli ile mevcut girdi değişkeni ile maksimum çıktıyı elde edilebilmekte veya yöntemin çıktı odaklı modeli ile mevcut çıktıyı minimum girdi elde edilebilmektedir (Çetinbakış ve Bektaş, 2023, s. 60). Diğer bir ifade ile yöntem, girdi ve çıktı esaslı olmak üzere iki farklı model sunmaktadır. VZA’nın girdi odaklı yaklaşımında mevcut çıktı miktarını optimum düzeyde üretebilmek için kullanılacak girdi unsurunun nasıl olabileceği incelenirken, çıktı odaklı yaklaşımında ise belirlenen girdi ile en üst düzeyde çıktının nasıl elde edilebileceği incelenmektedir (Atan ve Çatalbaş, 2005, s. 52). Çalışmada ölçeğe göre sabit getiri (CRR) varsayımı altında çıktı odaklı VZA yaklaşım baz alınmıştır.

5. BULGULAR

Çalışma kapsamında altı katılım bankasının 2019-2022 dönemindeki faaliyet dönemlerine ilişkin VZA yöntemiyle tespit edilen etkinlik skorları Tablo 4 ‘de yer almaktadır. Analizde teknik etkinlik skorları her faaliyet dönemi için hesaplanmış ve etkinlik değerlerinin dört dönemli ortalamaları alınarak sunulmuştur. İlgili tabloda bankaların teknik açıdan etkin olduğu dönem skorları koyu renkle gösterilmektedir.

Tablo 4. 2019-2022 Dönemi Bankaların Teknik Etkinlik Sonuçları

Bankalar	2019	2020	2021	2022	2019-2022 Dönem Ortalaması
B1	1,000	1,000	0.984	1,000	0,996
B2	0,773	1,000	1,000	1,000	0,943
B3	1,000	1,000	0.873	1,000	0,968
B4	1,000	1,000	1,000	0,958	0,989
B5	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
B6	0,834	1,000	0,793	1,000	0,906
Ortalama	0,934	1,000	0,942	0,993	0,967

Tablo 4’de görüldüğü üzere ölçüğe göre sabit getiri varsayımı altında, 2019-2022 dönemi için yapılan etkinlik analizi sonuçlarına göre; B1 kodu ile ifade edilen Türkiye Emlak Katılım Bankası sadece 2021 yılında (0,984) etkinlik skoru elde ederken diğer yıllarda tam etkinlik sağlamıştır. B2 kodu ile ifade edilen Vakıf Katılım Bankası 2019 yılında (0,773) etkinlik skoru elde ederken 2020 ve sonraki yıllarda tam etkinliğini sürdürmüştür. B3 kodu ile ifade edilen Ziraat Katılım Bankası 2021 yılında (0,873) etkinlik skorunu yakalarken diğer yıllarda tam etkinliği elde etmiştir. B4 kodu ile ifade edilen Albaraka Türk Katılım Bankası 2022 yılında (0,958) etkinlik skoru elde ederken önceki yıllarda tam etkin olduğu görülmektedir. Beşinci sırada B5 koduyla ifade edilen Kuveyt Türk Katılım Bankası ise tüm yıllarda etkinliği sağlayan tek banka konumundadır. B6 koduyla ifade edilen Türkiye Finans Katılım Bankası 2019 yılında (0,834) etkinlik değeri, 2021 yılında (0,793) etkinlik değeri sağlarken diğer yıllarda tam etkinlik değerini elde ettiği görülmektedir. Bu noktada dikkat çeken husus ise 2021 yılında tüm katılım bankalarının 1,000 etkinlik değeri ile tam etkin olduklarıdır. 2022 yılında ise sadece dördüncü sıradaki banka etkinlik seviyesinde değilken diğer tüm bankaların etkin olduğu görülmektedir. Türkiye’de faaliyet göstermekte olan altı katılım bankasının 2019-2022 dönemindeki etkinlik skorları yıllar itibariyle incelendiğinde 2019 yılında dört, 2020 yılında altı, 2021 yılında üç, 2022 yılında ise beş katılım bankasının etkin olduğu görülmektedir. Tablo 5’te katılım bankalarının yıl bazlı istatistik ortalamaları yer almaktadır.

Tablo 5. Bankaların Yıllar İtibariyle Ortalama Etkinlik Sonuçları (2019-2022)

	2019	2020	2021	2022
Ortalama Etkinlik Düzeyi	0,934	1,000	0,942	0,993
Banka Sayısı	6	6	6	6
Etkin Banka Sayısı	4	6	3	5
En Düşük Etkinlik Derecesi	0,773	1,000	0,793	0,958

Tablo 5’teki bankaların yıllara göre ortalama etkinlik sonuçlarına bakıldığında ortalama etkinliğin en yüksek olduğu yıl 1,000 etkinlik derecesi ile 2020 yılı olmuştur. Bu yıl içerisinde tüm katılım bankalarının tam etkin oldukları görülmektedir. Örneklem katılım bankalarının 2019 yılının ortalama etkinlik derecesi (0,773), etkin banka sayısı ise dörttür. Katılım bankalarının 2021 yılı ortalama etkinlik derecesinin (0,793), etkin banka sayısının ise üç olduğu görülmektedir. Yine ilgili tablo incelendiğinde söz konusu bankaların 2022 yılı ortalama etkinlik derecesinin (0,958) ve etkin banka sayısının ise 5 olduğu görülmektedir. Ortalama etkinlik derecesinin en düşük olduğu yıl ise 0,773 etkinlik derecesi ile çalışmanın ilk yılı olan 2019 olmuştur. VZA gereği analize tabi tutulan banka sayısı sabittir. Öte yandan ilgili tabloda etkin banka sayısı incelendiğinde 2020 yılında etkin banka sayısı altı iken 2021 yılında etkin banka sayısında azalma olduğu görülmektedir. Genel çerçevede bir değerlendirme yapacak olursak araştırmaya tabi tutulan bütün bankaların yıllar itibariyle ortalama etkinlik değerlerinin %90’nın üzerinde olduğunu söylenebilmektedir.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

1970’li yıllardan sonra bankacılık sektöründe yerini alan kalkınma bankacılığı dünyada faizsiz bankacılık ve İslami bankacılık şeklinde de ifade edilebilmektedir. Katılım bankacılığına olan ihtiyaç ekonomik, sosyal ve dini çeşitli sebeplere dayanmaktadır. İslam dininde ödünç verilen paradan getiri elde etmenin yasak olması küresel bankacılık sisteminde faizsizlik prensibine uyarlanmış bankacılık işlemlerine olan ihtiyacı doğurmuştur. Öte yandan faiz ve faiz ile ilişkili işlemlerin yasak olması sebebiyle bankacılık sektörünün dışında tutulan tasarrufların ekonomiye kazandırılması gerekliliği de katılım bankacılığına olan ekonomik ihtiyacı oluşturmaktadır. Ülke para piyasasında oldukça etkili kuruluşlar olan bankaların topladıkları fonlar ile ekonominin kalkınmasına katkı sağlamaktadırlar. Bu noktada katılım bankacılığının önemli açığa çıkmaktadır. Katılım bankacılığına olan sosyal ihtiyaçlar için ise faiz sebebiyle ortaya çıkan sebpsiz zenginleşme ile emek arz edenler arasındaki farkın oluşturduğu sosyal adaletsizlik sayılabilmektedir.

Yaşanan küresel ekonomik krizler ve faizsiz enstrümanlar katılım bankacılığın dünyadaki gelişimine ivme kazandırmıştır. Dünyadaki gelişimine paralel olarak Türkiye’de katılım bankacılığı 1985 yılında Albaraka Türk bankasının faaliyete geçmesi ile başlanmıştır. Akabindeki yıllarda çeşitli özel katılım bankalarının sektöre dahil olmuş ve 2015 yılına ilk kamu katılım bankası olan Ziraat Katılım bankasının faaliyete geçmiştir. Katılım bankacılığında yaşanan gelişmeler, Türkiye’de katılım bankacılığının desteklenmesi gerektiğinin ve ülke ekonomisi için ehemmiyetinin bir göstergesidir. Zira ülke nüfusunun büyük çoğunluğunun Müslüman halktan oluşması katılım bankacılığı için potansiyeli büyük bir pazardır. Türkiye’deki kalkınma bankacılığı yabancı sermayenin de ülkeye girişi noktasında önem arz etmektedir. Çünkü katılım bankacılığı sadece Müslüman nüfusun

yoğun olduğu ülkelerde değil başta İngiltere olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde de önemsenmekte ve desteklenmektedir. Günümüz rekabet koşulları ve küreselleşme düşünüldüğünde Türkiye'nin katılım bankacılığındaki payını arttırması noktasında gayretlerini arttırarak devam ettirmelidir.

Günümüz rekabet koşulları her sektörde olduğu gibi bankacılık sektörünü de yoğun bir çalışma temposuna sürüklemektedir. Bankalar için de maliyetlerin düşürülerek kaynakların etkin ve verimli kullanılması bu noktada önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu durum bankaların faaliyetlerini daha az kaynak kullanarak gerçekleştirebilmenin veya mevcut kaynaklarla daha fazla iş çıkarabilme gayretine zorlamaktadır. Bu noktadan hareketle çalışmada Türkiye'de son yıllarda gelişimi ivme kazanmış olan altı katılım bankasının 2019-2022 yılları arasındaki dört dönemlik etkinlik düzeylerinin tespiti amaçlanmaktadır. Amaç doğrultusunda verilerin analizinde VZA yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın karar birimlerini Vakıf Katılım Bankası, Türkiye Emlak Katılım Bankası, Ziraat Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası Albaraka Türk Katılım Bankası ve Türkiye Finans Katılım Bankası oluşturmaktadır. Üç girdi (toplam fonlar, personel gideri, faiz giderleri) ve iki çıktının (kullanılan fonlar, faiz gelirinden) belirlendiği çalışmada ölçüğe göre sabit getirili ve çıktı odaklı bir yaklaşımı benimsenmiştir. Yapılan analizler neticesinde örneklem bankaların etkinlik skorları tespit edilmiş ve ortalama etkinlik skorlarına ilişkin bankalar karşılaştırılmıştır.

Analiz sonuçları 2019-2022 dönemi içerisinde Türkiye'de faaliyet göstermekte olan altı katılım bankasının etkinlik düzeylerinin genel olarak %90'ın üzerinde olduğunu göstermektedir. Söz konusu bankalar toplam dört dönemlik periyotta en az iki dönemde 1,000 etkinlik derecesi ile tam etkinlik düzeyine ulaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle 2020 yılında tüm bankaların tam etkinlik düzeyine ulaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca yine 2020 yılında etkin banka sayısı altı iken 2021 yılında etkin banka sayısında azalarak üçe düştüğü ve 2022 yılında ise bu sayının beşe yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır. 2019 yılı (0,773) etkinlik derecesi ile ortalama etkinlik derecesinin en düşük olduğu sene olmuştur. 2019-2022 dönemi için yapılan etkinlik analizi sonuçları Kuveyt Türk Katılım Bankasının tüm yıllarda etkinliği sağlayan tek banka olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye Finans Katılım Bankası ise iki dönemde etkin iken diğer bankaların üç dönemde etkin olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de faaliyet göstermekte olan altı katılım bankasının 2019-2022 dönemindeki etkinlik skorları yıllar itibarıyla incelendiğinde 2019 yılında dört, 2020 yılında altı, 2021 yılında üç, 2022 yılında ise beş katılım bankasının etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bankaların etkinlik düzeylerinin tespitine yönelik yapılan çalışmaların farklı analiz yöntemlerinin kullanıldığı çalışmalarla desteklenmesi ve karşılaştırma yapılarak geliştirilmeye değer noktalar belirtilmelidir. Çalışma bu alanda yapılan çalışmaları analiz edildiği dönemler açısından güncel veri sağlayarak desteklemesi noktasında literatüre katkı sağlarken ileride bu alanda yapılacak olan çalışmalara fikir sağlama noktasında örnek teşkil edeceği öngörülmektedir. Ayrıca bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, katılım bankacılığının gelişiminin gerek politika yapıcıları ve gerekse de karar vericiler tarafından desteklenmesi gerekliliğini vurgulayarak söz konusu taraflara önemli bilgiler sağladığı belirtilebilir.

YAZARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazar, çalışmanın tümüne tek başına katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

- Atan, M. ve Çatalbaş, G. K. (2005). Bankacılıkta etkinlik ve sermaye yapısının bankaların etkinliğine etkisi, *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, 20(237), 49-62.
- Bozkurt, E., Sevinç, H. ve Eroğlu Sevinç, D. (2019). Katılım bankacılığının etkinliği üzerine bir değerlendirme: Türkiye örneği, *International Congress of Islamic Economy, Finance and Ethics (ISEFE)*, (s. 28-39). İstanbul, Türkiye.
- Çarıkcı, O. ve Akbulut, F. (2020). Türk bankacılık sektörünün veri zarflama analizi ile etkinliğinin ölçülmesi, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 215-226.
- Çelik, Ş., Öncü, E. ve Yenice, S. (2018). Türkiye'deki bankaların etkinlik analizi, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 156-171.

- Çetinbakış, M. ve Bektaş, S. (2023). Veri zarflama analizi ile seçilmiş kalkınma ve yatırım bankalarının etkinlik performanslarının değerlendirilmesi: 2010-2021 dönemi Türkiye örneği, *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(1), 51-65. <https://doi.org/10.30855/gjeb.2023.9.1.004>
- Darren S. (2023). *Best Islamic financial institutions 2023*, Global Finans, Best Islamic Financial Institutions 2023 <https://www.gfmag.com/> adresinden 8 Temmuz 2023 tarihinde alınmıştır.
- Eke, V. ve Sevinç, H. (2021). Türkiye'deki katılım bankalarının etkinlik analizi: Özel ve kamu bankalarına dayalı bir karşılaştırma, *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(8), 434-451.
- Gishkori, M. A., ve Ullah, N. (2013). Technical efficiency of Islamic and commercial banks: evidence from Pakistan using DEA model (2007-2011). *Journal of Business and Management*, 7(4), 68-76.
- Güven, P. (2022). Banka etkinliği ve inovasyon ilişkisine yönelik bir panel veri analizi, *Journal of International Management*, 10(1), 1-11.
- Ijara, T. M. ve Sharma, D. (2020). efficiency of ethiopian commercial banks: using data envelopment analysis. *American Journal Of Finance And Accounting*, 6(2), 171-189.
- Islamic Banking Wing. (2023). *Quarterly report on Islamic banking in Bangladesh*. Islamic Banking Wing Research Department Bangladesh Bank, Ed. Md. Julhas Uddin, https://www.bb.org.bd/pub/quaterly/islamic_banking/ibq3%20march-2023.pdf adresinden 8 Temmuz 2023 tarihinde alınmıştır.
- Moualhi, M. (2015). Efficiency in islamic banking: evidence from mena region, *International Journal Of Islamic Economics And Finance Studies*, 1(2), 5-21.
- Özbey, N. ve Akan, Y. (2021). Türkiye'deki mevduat bankaları üzerine VZA araştırma yöntemi ile etkinlik analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(4), 1641-1658.
- Özsoy, İ. (2010). *Türkiye'de katılım bankacılığı*. Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- Öztürk, D., Canbaz, M. F. ve Gür, M. (2017). Katılım bankaları ile mevduat bankalarının 2009-2016 yılları etkinliklerinin VZA ile karşılaştırılması, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları (INES-2017)*, 3(1), 328-337.
- Pasiouras, F., Sifodaskalakis, E., ve Zopounidis, C., (2007). Estimating and analysing the cost efficiency of greek cooperative banks: an application of two-stage data envelopment analysis, *University of Bath School of Management*, Working Paper Series. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.990756>.
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2020). *Katılım bankacılığı nedir nasıl çalışır?*. <https://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB-Katilim-Bankaciligi-Nedir-Brosur.pdf> adresinden 14 Temmuz 2008 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2020). *Katılım bankacılığı strateji güncelleme raporu:2021-2025*, https://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/EY_TKBB_Katilim_Bankaciligi_Strateji_Guncelleme_Raporu_2021-2025_Turkce.pdf?v=1 adresinden 14 Temmuz 2008 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2021). *Katılım bankaları 2021*, https://tkbb.org.tr/uploads/pages/1652709610_a1611fc13f26cc179da6.pdf adresinden 14 Temmuz 2008 tarihinde alınmıştır.
- Wong, W. P., ve Deng, Q. (2016). Efficiency analysis of banks in ASEAN countries, *Benchmarking: An International Journal*, 23(7), 1798-1817.